

Michael Löwy: Ekosocialismen: en livsnödvändig syntes

[Ur [Links International Journal of Socialist Renewal](#), 18 december 2020. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Dagens kapitalistiska civilisation befinner sig i kris. Den obegränsade kapitalackumuleringen, alltings förvandling till handelsvaror, den skoningslösa exploateringen av arbete och natur, och den beledsagande konkurrensen, undergräver grundvalarna för en hållbar framtid, och sätter därmed människorasens själva överlevnad på spel. Det djupa, systematiska hot vi står inför kräver djupgående systemförändringar: en stor omvandling.

Genom att kombinera ekologins grundläggande lärosatser med marxismens kritik av den politiska ekonomin, erbjuder *ekosocialismen* ett radikalt alternativ till ett ohållbart status quo. Den avvisar den kapitalistiska definitionen av ”utveckling”, som grundar sig på en växande marknad och kvantitativ tillväxt (vilket Marx visar, är en *destruktiv* utveckling), och förespråkar en politik som grundar sig på andra kriterier än pengar, som sociala behov, individuellt välbefinnande och ekologisk jämvikt. Ekosocialism erbjuder en kritik av både den vanliga ”marknadsekologin”, som inte ifrågasätter det kapitalistiska systemet, och den ”produktionsinriktade socialismen” som bortser från de naturliga gränserna.

När människor alltmer insett hur de ekonomiska och ekologiska kriserna är sammanflätade, har ekosocialismen fått anhängare. Som rörelse är ekosocialismen relativt ny, men några av dess grundläggande argument går tillbaka till Marx’ och Engels’ skrifter. Idag upptäcker intellektuella och aktivister detta arv och strävar efter en radikal omvandling av ekonomin i linje med den demokratiska ekologiska planeringens principer, och sätter människans och planetens behov främst.

1900-talets ”faktiskt existerande socialism”, med dess ofta miljöomedvetna byråkratier, erbjuder ingen lockande modell för dagens ekosocialister. Istället måste vi staka ut en ny väg framåt, en väg som kopplas till den myriad av rörelser över hela världen som delar övertygelsen att en bättre värld inte bara är möjlig, utan också nödvändig.

Demokratisk ekologisk planering

Ekosocialismens kärna är uppfattningen om demokratisk ekologisk planering, då befolkningen själv

och inte ”marknaden” eller en politbyrå, tar de viktigaste besluten om ekonomin. Tidigt under den stora omvandlingen till den nya livsstilen med sitt nya produktions- och konsumtionsätt, måste en del av ekonomins sektorer förbjudas (t ex utvinning av fossila bränslen som är inblandade i klimatkrisen) eller omstruktureras, medan nya sektorer utvecklas. Den ekonomiska omvandlingen måste åtföljas av en strävan efter full sysselsättning med jämlika arbets- och lönevillkor. Denna jämlikhetsvision är avgörande, både för att bygga ett rättvist samhälle och för att få arbetarklassens stöd för en strukturell omvandling av produktivkrafterna.

I slutändan är en sådan vision oförenlig med en privat kontroll över produktionsmedlen och planeringsprocessen. För att investeringar och teknologiska uppfinningar ska tjäna allmänhetens bästa, måste beslutsfattandet i synnerhet tas bort från bankerna och de kapitalistiska företag som för närvarande har makten, och överlämnas till allmänheten. Då kommer samhället själv, och varken en liten oligarki av besuttna eller en elit av teknobyråkrater, att demokratiskt bestämma vilka produktionslinjer som ska gynnas, och hur resurser ska investeras i utbildning, sjukvård eller kultur. Viktiga beslut om investeringsprioriteringar – som att stänga alla koleldade anläggningar eller rikta in jordbrukssubventionerna på ekologisk produktion – kommer att tas med direkta folkomröstningar. Andra mindre viktiga beslut kommer att tas av valda organ på berörd nationell, regional eller lokal nivå.

Konservativa sprider skräckpropaganda om ”central planering”, men när det kommer till kritan ger en demokratisk ekologisk planering mer och inte mindre frihet, och det av flera skäl. För det första befriar den oss från det kapitalistiska systemets förtingligade ”ekonomiska lagar”, som fjättrar individer i det Max Weber kallade en ”järnbur”. Priset på varor kommer inte att överlämnas till ”lagen om utbud och efterfrågan”, utan kommer med hjälp av skatter och subventioner istället att återspegla sociala och politiska prioriteringar som gynnar det som är till samhällelig nytta och motverkar samhälleliga missförhållanden. Vartefter den ekosocialistiska övergången utvecklas kommer i idealfallet mer produkter och tjänster som är centrala för att tillfredsställa grundläggande mänskliga behov att distribueras gratis, enligt medborgarnas vilja.

För det andra förebådar ekosocialismen en kraftig ökning av fritiden. Planering och minskad arbetstid är de två avgörande stegen mot det Marx kallade ”frihetens rike”. En betydande ökning av fritiden är i själva verket ett villkor för att arbetande människor ska kunna delta i den demokratiska diskussionen och skötseln av ekonomin och samhället.

Slutligen innebär en demokratisk ekologisk planering att hela samhället utövar sin frihet att kontrollera de beslut som påverkar dess öde. Om det demokratiska idealet inte ger en liten elit den politiska beslutsmakten, varför ska då inte samma princip gälla ekonomiska beslut? Under kapitalismen är bruksvärdet – en varas eller tjänsts värde för välbefinnandet – bara en hjälp till bytesvärdet, eller värdet på marknaden. Således är många produkter i dagens samhälle socialt värdelösa, eller utformade för att snabbt bytas ut (”planerat åldrande”). I en planerad ekosocialistisk ekonomi kommer, i motsats till det, bruksvärdet att vara det enda kriteriet för produktionen av varor och tjänster, med långtgående ekonomiska, sociala och ekologiska konsekvenser.¹

Planeringen kommer att gälla storskaliga ekonomiska beslut, inte de små beslut som påverkar lokala restauranger, livsmedelsaffärer, småbutiker eller hantverksföretag. Det viktiga är att planeringen är

1 Joel Kovel, *Enemy of Nature: The End of Capitalism or the End of the World?*, New York, Zed Books, 2002, s 215.

förenlig med att arbetarna själv förvaltar sina produktionsenheter. Ett beslut att t ex ombilda en fabrik från att producera bilar till att producera bussar och spårvagnar kommer att tas av samhället i sin helhet, men hur företaget organiseras och fungerar internt kommer att skötas demokratiskt av företagets arbetare. Det har diskuterats mycket om planeringens ”centraliserade” eller ”decentraliserade” karaktär, men det viktigaste är den demokratiska kontrollen på varje nivå – lokal, regional, nationell, kontinental och internationell. Exempelvis måste världsomspännande ekologiska frågor som global upphettning hanteras i global skala, och kräver därmed någon sorts global demokratisk planering. Detta samordnade, demokratiska beslutsfattande är raka motsatsen till det som vanligtvis, och ofta nedlåtande, beskrivs som ”central planering”, eftersom besluten inte tas av något ”centrum” utan tas demokratiskt av den berörda befolkningen på lämplig nivå.

Den demokratiska och pluralistiska debatten kommer att äga rum på alla nivåer. Via partier, plattformar eller andra politiska rörelser kommer olika förslag att överlämnas till folket, och delegater kommer att väljas utifrån dessa förslag. Men den representativa demokratin måste kompletteras – och korrigeras – med en Internetbaserad direktdemokrati, via vilken människor – på lokal, nationell och senare global nivå – väljer mellan viktiga sociala och ekologiska alternativ. Ska kollektivtrafik vara gratis? Ska privatbilar betala speciella skatter för att subventionera kollektivtrafiken? Ska solenergi subventioneras för att konkurrera med fossil energi? Ska arbetsveckan minskas till 30 timmar, 25, eller mindre, med en minskad produktion som följd?

En sådan demokratisk planering kräver information från experter, men deras roll är utbildande, att ge väl underbyggda åsikter om alternativa resultat som kan övervägas av det folkliga beslutsfattandet. Vad finns det för garantier att folk kommer att ta ekologiskt kloka beslut? Inga. Ekosocialismen hävdar att demokratiska beslut kommer att bli alltmer förnuftiga och upplysta vartefter kulturen förändras och varufetischismens grepp bryts. Man kan inte tänka sig ett sådant nytt samhälle utan att befolkningen genom kamp, egen skolning och samhällsexperiment uppnår en hög socialistisk och ekologisk medvetandenivå. Är hursomhelst inte alternativen – den blinda marknaden och en ekologisk ”expertdiktatur” – mycket farligare?

Den stora övergången från en kapitalistisk destruktiv utveckling till ekosocialism är en historisk process, en permanent revolutionär omvandling av samhället, kulturen och tänkandet. Ett genomförande av denna övergång leder inte bara till ett nytt produktionssätt och ett jämlikt och demokratiskt samhälle, utan också till ett alternativt levnadssätt, en ny ekosocialistisk civilisation bortom pengarnas herravälde, bortom konsumtionsvanor som har skapats artificiellt med hjälp av reklam, och bortom en obegränsad produktion av varor som är meningslösa och/eller skadliga för miljön. En sådan omvandlingsprocess är beroende av ett aktivt stöd från befolkningens överväldigande majoritet för ett ekosocialistiskt program. Den avgörande faktorn för att utveckla ett socialistiskt medvetande och en ekologisk medvetenhet är gemensamma erfarenheter av kamp, från lokala och delvisa konfrontationer till en radikal förändring av det globala samhället i sin helhet.

Frågan om tillväxt

Frågan om ekonomisk tillväxt har splittrat socialister och miljöaktivister. Men ekosocialismen avvisar den dualistiska uppdelningen i tillväxt mot nedväxt, utveckling mot utvecklingsfientlighet, eftersom båda ståndpunkterna delar en rent *kvantitativ* syn på produktivkrafterna. En tredje ståndpunkt är mer i linje med uppgiften framför oss: den *kvalitativa förändringen* av utvecklingen. Ett

nytt utvecklingsparadigm innebär att sätta stopp för det oerhörda resursslöseriet under kapitalismen, som drivs av en storskalig produktion av meningslösa och skadliga produkter. Vapenindustrin är förstås ett dramatiskt exempel, men mer allmänt är det främsta syftet med många av de ”varor” som produceras – med sitt planerade åldrande – att skapa profiter för de stora företagen. Frågan är inte överdriven konsumtion på ett abstrakt plan, utan den förhärskande *sortens* konsumtion, grundad som den är på ett massivt slöseri och skrytsamt och tvångsmässigt jagande efter de nyheter som ”modet” främjar. Ett nytt samhälle skulle inrikta produktionen på att tillfredsställa verkliga behov, som vatten, mat, kläder, boende och basala tjänster som sjukvård, utbildning, transporter och kultur. Givetvis måste länderna i det globala syd, där dessa behov är långtifrån tillfredsställda, fullborda en mer omfattande klassisk ”utveckling” – järnvägar, sjukhus, avloppssystem och annan infrastruktur. Men istället för att försöka efterlikna hur rika länder byggde upp sina produktionssystem, kan dessa länder genomföra utvecklingen på ett mycket miljövänligare sätt, inklusive att införa förnybar energi snabbare. Även om många fattigare länder kommer att behöva öka jordbruksproduktionen för att livnära sina hungriga, växande befolkningar, är den ekosocialistiska lösningen att gynna jordbruksekologiska metoder som har sina rötter i familjeenheter, kooperativ eller större kollektivjordbruk – inte de destruktiva industrialiserade industrijordbruksmetoder som innefattar användning av bekämpningsmedel, kemikalier och genmodifierade grödor.²

Samtidigt skulle den ekosocialistiska omvandlingen göra slut på det avskyvärda skuldsystem som det globala syd nu står inför, och det utnyttjande av deras resurser som genomförs av de utvecklade industriländerna och snabbt utvecklande länder som Kina. Istället kan vi föreställa oss ett kraftigt flöde av teknisk och ekonomisk hjälp från norr till söder, rotat i en fast känsla av solidaritet och insikten att planetens problem kräver världsomfattande lösningar. Det behöver inte innebära att människor i rika länder ”sänker sin levnadsstandard” – bara att de undviker den överdrivna konsumtion som det kapitalistiska systemet framkallar av meningslösa varor som varken tillfredsställer verkliga behov eller bidrar till människans välbefinnande och blomstrande.

Men hur skiljer vi äkta behov från konstgjorda och kontraproduktiva sådana? I mycket stor utsträckning stimuleras de sistnämnda av reklamens manipulerande av tänkandet. I dagens kapitalistiska samhällen har reklamindustrin invaderat livets alla områden, och formar allt från den mat vi äter och de kläder vi bär till sport, kultur, religion och politik. Reklamen har blivit allestädes närvarande, och infekterar smygande våra gator, landskap och traditionella och digitala media, och formar ett tvångsmässigt skrytkonsumerande. Dessutom är annonsindustrin själv en stor källa till slöseri med naturresurser och arbetstid, och när det kommer till kritan är det konsumenten som betalar för en ”produktionsgren” som står i direkt motsättning till verkliga samhällsekologiska behov. Reklamindustrin är oundgänglig för den kapitalistiska marknadsekonomin men kommer inte att ha någon plats i ett samhälle under övergång till ekosocialism. Den kommer att ersättas av konsumentföreningar som granskar och sprider information om varor och tjänster. Även om dessa förändringar redan äger rum i viss mån, så kommer gamla vanor troligen att leva kvar under några år, och ingen har rätt att föreskriva människors önskemål. Att förändra konsumtionsmönster är en ständig skolande utmaning under en historisk kulturell förändringsprocess.

En grundläggande förutsättning för ekosocialismen är, att i ett samhälle utan djupa klassklyftor och kapitalistisk alienation kommer ”att vara” att få företräde framför ”att ha”. Istället för att sträva efter

² Det världsomfattande nätverket av bonderörelser, *Via Campesina*, har sedan länge argumenterat för den sortens omvandling av jordbruket. Se deras [webbplats](#).

varor i all oändlighet kommer folk att sträva efter mer fritid, och de personliga framsteg och den mening det kan ge att utföra kulturella, atletiska, lekfulla, vetenskapliga, erotiska, konstnärliga och politiska aktiviteter. Det finns inte, som den konservativa retoriken påstår, något som tyder på att ett tvångsmässigt habegär härrör ur den inneboende ”mänskliga naturen”. Snarare framkallas det av den varufetischism som finns inneboende i det kapitalistiska systemet, av den förhärskande ideologin och av reklamen. Ernest Mandel sammanfattar denna avgörande punkt mycket bra: ”Att ständigt samla på sig mer och mer varor ... är inte alls ett allmänt eller ens dominerande drag i människans beteende. Att utveckla sina anlag och böjelser för deras egen skull, att värna hälsa och liv, ta hand om barn och utveckla djupa sociala relationer ... detta blir viktiga drivkrafter när de grundläggande materiella behoven har tillfredsställts.”³

Givetvis ställs även ett klasslöst samhälle inför konflikter och motsättningar. Övergången till ekosocialism kommer att orsaka spänningar, mellan behovet att skydda miljön och att möta sociala behov, mellan ekologiska absoluta krav och utvecklingen av en grundläggande infrastruktur, mellan folkets konsumtionsvanor och bristen på resurser, mellan lokala och kosmopolitiska impulser. Det är oundvikligt med kamp mellan konkurrerande behov. Således måste uppgiften för en demokratisk planeringsprocess bli att väga mellan och balansera sådana intressen, och processen måste befrias från kapitalets absoluta krav på att göra profiter, och komma fram till lösningar med hjälp av en transparent, mångsidig och öppen offentlig diskussion. En sådan deltagande demokrati på alla nivåer betyder inte att det inte kommer att ske misstag, men det gör det möjligt för samhällskollektivets medlemmar att själva korrigera sina misstag.

Intellektuella rötter

Även om ekosocialism är ett ganska nytt fenomen kan dess intellektuella rötter spåras tillbaka till Marx och Engels. Eftersom miljöfrågor inte var lika framträdande på 1800-talet som idag med en begynnande ekologisk katastrof, så fick inte dessa bekymmer någon central roll i Marx’ och Engels’ verk. Icke desto mindre använder deras skrifter argument och begrepp som är avgörande för att se sambandet mellan den kapitalistiska dynamiken och ödeläggelsen av den naturliga miljön, och för att utveckla ett socialistisk och ekologiskt alternativ till det rådande systemet.

En del stycken hos Marx och Engels (och förvisso i de dominerande marxistiska strömningar som följde) intar en okritisk hållning till de produktivkrafter som kapitalet hade skapat, och behandlar ”produktivkrafternas utveckling” som den viktigaste faktorn i mänsklighetens utveckling. Men Marx var kraftfullt mot det som vi nu kallar ”produktivism” – den kapitalistiska logik med vilken kapitalackumulation, rikedom och varor blir ett mål i sig själv. Den socialistiska ekonomins grundläggande tanke – i motsats till de byråkratiska karikatyrer som var förhärskande under 1900-talets ”socialistiska” experiment – är att producera *bruksvärden*, produkter som är nödvändiga för att tillfredsställa människans behov, välbefinnande och fullbordande. Det för Marx centrala kännetecknet på tekniska framsteg var inte en oändlig tillväxt av produkter (”att ha”) utan att *minska det samhällsligt nödvändiga arbetet* och den åtföljande ökningen av fritiden (”att vara”).⁴ Marx’ betoning av kommunistisk egenutveckling, av fritid för konstnärliga, erotiska eller intellektuella

³ E Mandel, [Makt och pengar](#), på marxistarkiv.se, s 143.

⁴ Motsättningen mellan ”att ha” och ”att vara” diskuteras flera gånger i 1844 års [Ekonomisk-filosofiska manuskript](#). Angående fritid som grundvalen till det socialistiska ”frihetens rike”, se Karl Marx, [Kapitalet](#), tredje bandet, kapitel 48, avdelning III, på marxists.org.

aktiviteter – i motsats till den kapitalistiska besattheten att konsumera fler och fler materiella varor – innebär en avgörande minskning av trycket på den naturliga miljön.⁵

Utöver den förmodade fördelen för miljön är ett centralt marxistiskt bidrag till det socialistiska ekologiska tänkandet att den tillskriver kapitalismen en störning av ämnesutbytet – dvs. en rubbning av det materiella utbytet mellan det mänskliga samhället och den naturliga miljön. Frågan diskuteras bland annat i ett välkänt stycke i *Kapitalet*:

den kapitalistiska produktionen ... stör å andra sidan ämnesutbytet mellan människan och jorden genom att förhindra, att de ämnen, som människan förbrukat i form av näringsmedel och kläder, återgår till jorden, förstör alltså den naturliga betingelsen för jordens varaktiga fruktbarhet.... Och varje framsteg i det kapitalistiska jordbruket är inte endast ett framsteg i konsten att utsuga arbetarna utan också i konsten att utsuga jorden, ... Ju mera ett land ... utgår från storindustrin som grundval för sin utveckling, desto fortare går denna förstörelseprocess. Den kapitalistiska produktionen kan endast utveckla ... genom att samtidigt förstöra all rikedomens urkällor: jorden och arbetaren.⁶

Detta viktiga stycke klargör Marx' *dialektiska* syn på "utvecklingens" motsättningar och dess destruktiva konsekvenser för naturen under kapitalistiska förhållanden. Exemplet begränsar sig förstås till att jorden förlorar sin bördighet. Men på denna grundval drar det den breda slutsatsen att den kapitalistiska produktionen har en tendens att undergräva de "eviga naturliga förhållandena". Med en liknande utgångspunkt upprepar Marx sitt mer välkända argument att samma rovgiriga logik hos kapitalismen suger ut och förnedrar arbetarna.

Även om de flesta nutida ekosocialister inspireras av Marx' insikter, så har ekologi blivit mycket mer centralt för deras analyser och handlingar. Under 1970- och 1980-talen började en ekologisk socialism ta form i Europa och USA. 1979 grundade en spansk oliktankande kommunistisk filosof, Manuel Sacristan, den ekosocialistiska och feministiska tidningen *Mientras Tanto*, och introducerade den dialektiska uppfattningen om "destruktiva produktivkrafter". En brittisk socialist och grundare av moderna kulturstudier, Raymond Williams, blev en av de första i Europa att uppmana till en "ekologiskt medveten socialism", och får ofta äran av att ha myntat själva begreppet "ekosocialism". Den franske filosofen och journalisten André Gorz hävdade att en politisk ekologi måste innehålla en kritik av det ekonomiska tänkandet, och krävde en ekologisk och humanistisk omvandling av arbetet. Den amerikanske biologen Barry Commoner hävdade att det var det kapitalistiska systemet och dess teknologi – och inte befolkningstillväxten – som var ansvarigt för miljöförstöringen, vilket fick honom att dra slutsatsen att "någon sorts socialism" var det realistiska alternativet.⁷

På 1980-talet grundade James O'Connor den inflytelserika tidningen *Capitalism, Nature and Socialism*. Tidningen inspirerades av O'Connors teori om "kapitalismens andra motsättning". I denna formulering är den första motsättningen den marxistiska motsättningen mellan produktivkrafter och produktionsförhållanden. Den andra motsättningen är mellan produktionssättet och

5 Paul Burkett, *Ecological Economics: Toward a Red and Green Political Economy*, Chicago, Haymarket Books, 2009, s 329.

6 Karl Marx, *Kapitalet*, första bandet, kapitel 13, avdelning 10, på marxists.org.

7 Se, t ex, Manuel Sacristan, *Pacifismo, Ecología y Política Alternativa*, Barcelona: Icaria, 1987; Raymond Williams, *Socialism and Ecology*, London: Socialist Environment and Resources Association, 1982; André Gorz, *Ekologi och politik*, Stockholm: Bokomotiv, 1979 ; Barry Commoner, *Cirkeln sluter sig: naturen, människan och teknologin*, Stockholm: Aldus/Bonnier, 1972.

”produktionsvillkoren”, speciellt staten och miljön.

En ny generation ekomarxister framträdde på 2000-talet, inklusive John Bellamy Foster och andra kring tidningen *Monthly Review*, som vidareutvecklade den marxistiska uppfattningen om ett *rubbat ämnesutbyte* mellan det mänskliga samhället och omgivningen. 2001 gav Joel Kovel och undertecknad ut ”Ett ekosocialistiskt manifest”, som vi tillsammans med Ian Angus vidareutvecklade till Ekosocialistiska Manifestet i Belem 2008, som undertecknades av hundratals personer från 40 länder och delades ut vid World Social Forum 2009. Det har sedan dess blivit en viktig referenspunkt för ekosocialister över hela världen.⁸

Varför miljöaktivister behöver vara socialister

Som dessa och andra författare har visat, är kapitalismen oförenlig med en hållbar framtid. Det kapitalistiska systemet är en ekonomisk tillväxtmaskin som sedan den industriella revolutionen har drivits av fossila bränslen, och är huvudansvarig för klimatförändringarna och den bredare ekologiska krisen på jorden. Dess irrationella logik med oändlig expansion och ackumulation, resursslöseri och profitjakt till varje pris driver planeten mot avgrundens kant.

Är ”grön kapitalism” – strategin att minska miljöpåverkan och samtidigt behålla de dominerande ekonomiska institutionerna – en lösning? Det osannolika i ett scenario med politiska reformer syns tydligast i att ett kvarts sekels internationella konferenser inte på något effektivt sätt har lyckats ta itu med klimatförändringarna.⁹ De politiska krafter som har förbundit sig till den kapitalistiska ”marknadsekonomi” som har skapat problemet kan inte vara källan till en lösning.

Vid klimatkonferensen i Paris 2015 lovade till exempel många länder att göra allvarliga försök att hålla den genomsnittliga globala temperaturökningen under 2° C (i idealfallet enades de om under 1.5° C). På motsvarande sätt erbjöd de sig frivilligt att genomföra åtgärder för att minska sina utsläpp av växthusgaser. Men de införde inga tvångsmedel eller konsekvenser om inte åtgärderna genomfördes, och följaktligen inga garantier för att något land skulle hålla sina löften. USA, världens näst största utsläppare av koldioxid, styrs nu av en klimatförnekare* som fick USA att lämna överenskommelsen. Även om alla länder verkligen uppfyllde sina åtaganden kommer den globala temperaturen att stiga med 3° C eller mer, med stor risk för ödesdigra, oåterkalleliga klimatförändringar.¹⁰

Till syvende och sist är den gröna kapitalismens allvarligaste fel att den kapitalistiska marknadens funktionssätt på mikronivå, med sina kortsiktiga beräkningar av vinst och förlust, kommer i konflikt med det förnuftiga på makronivå med gemensamma aktioner för det allmännas bästa. Marknadens blinda logik bromsar en snabb energiomställning bort från beroendet av fossila bränslen, och står därmed i direkt motsättning till det ekologiska förnuftet. Poängen är inte att anklaga ”onda” miljöförstörande kapitalister, i motsats till ”goda” gröna kapitalister. Felet ligger i ett system som är rotat i skoningslös konkurrens och en jakt efter kortsiktiga profiter som förstör naturens balans. Miljöutmaningen – att bygga ett alternativt system som har allmänhetens bästa i sitt institutionella DNA –

8 “[An Ecosocialist Manifesto](#)”, 2001; “[Belem Ecosocialist Declaration](#),” December 16, 2008.

9 Se [Great Transition Initiative](#) för en översikt av scenariot med politiska reformer och andra globala scenarier.

* När artikeln skrevs var Trump fortfarande president – öa.

10 FN:s miljöprogram, *The Emissions Gap Report 2017*, Nairobi: UNEP, 2017. För en översikt av rapporten, se [UN News](#).

blir oupplösligt förbunden till den socialistiska utmaningen.

Denna utmaning kräver att det byggs det som E P Thompson kallade en ”moralisk ekonomi”, som grundas på icke monetära och utomekonomiska, socialt ekologiska principer och styrs med hjälp av demokratiska beslutsprocesser.¹¹ Långt mer än stegvisa reformer, måste det uppstå en social och ekologisk civilisation som skapar en ny energistruktur och andra värderingar och en livsstil som går utöver konsumtion. Det kommer inte att gå att förverkliga denna vision utan offentlig planering och kontroll över ”produktionsmedlen”, över de fysiska insatser som används för att producera ekonomiska värden som anläggningar, maskiner och infrastruktur.

En ekologisk politik som arbetar inom de förhärskande institutionerna och ”marknadsekonomin” regler kommer inte att kunna möta de djupgående miljöutmaningar vi står inför. Miljöaktivister som inte inser hur ”produktionstänkandet” härrör ur profitlogiken är dömda att misslyckas – eller ännu värre sugas upp av systemet. Det finns gott om exempel. Bristen på en sammanhängande antikapitalistisk ståndpunkt fick de flesta gröna partier i Europa – speciellt i Frankrike, Tyskland, Italien och Belgien – att bara bli ”ekoreformistiska” kollegor i mitten-vänsterregeringarnas socialliberala förvaltning av kapitalismen.

Det gick förstås inte bättre för naturen under ”sovjetsocialismen” än under kapitalismen. Det är i själva verket en av orsakerna till att ekosocialismen har ett helt annat program och visioner än den tidigare så kallade ”faktiskt existerande socialismen”. Eftersom de ekologiska problemens rötter finns i systemet, måste miljörörelsen utmana det rådande kapitalistiska systemet, och det innebär att ta 2000-talets syntes av ekologi och socialism – ekosocialism – på allvar.

Varför socialister behöver vara miljöaktivister

Det civiliserade samhällets överlevnad, och kanske en stor del av livet på planeten Jorden, står på spel. En socialistisk teori eller rörelse som inte införlivar ekologin som en central del av sitt program och strategi är otidsenlig och ovidkommande.

Klimatförändringarna utgör den världsomfattande ekologiska krisens mest hotfulla uttryck, och utgör en exempellös historisk utmaning. Om den globala temperaturen tillåts överstiga de förindustriella nivåerna med mer än 2° C förutspår vetenskapsmännen alltmer ödesdigra konsekvenser, som att havsnivån kommer att stiga så mycket att det hotar att dränka de flesta kuststäder, från Dhaka i Bangladesh till Amsterdam, Venedig och New York. Omfattande utbredning av öknarna, rubbningar av den hydrologiska cykeln och jordbruksproduktionen, allt tätare och mer extrema väderhändelser och förlust av arter väntar. Vi har redan nått 1° C. Vid vilken temperaturökning – 5, 6 eller 7° C – kommer vi att nå en brytpunkt bortom vilken planeten inte kan vidmakthålla ett civiliserat liv eller till och med blir obebodlig? Särskilt oroande är det faktum att klimatförändringarnas påverkan ökar i mycket snabbare takt än vad klimatvetenskapen har förutspått, eftersom den – som nästan alla vetenskaper – har en benägenhet att vara väldigt försiktig. Bläcket hinner knappt torka på rapporterna från Förenta nationernas klimatpanel innan den ökande klimatpåverkan får dem att verka alltför optimistisk. Medan betoningen en gång var det som skulle hända i en fjärran framtid, har uppmärksamheten nu vänts mot det vi står inför nu och under de kommande åren.

11 E. P. Thompson, “The Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century”, *Past & Present*, nr 50 (februari 1971), s 76-136.

En del socialister medger behovet att införliva ekologin, men invänder mot begreppet "ekosocialism" och hävdar att socialismen redan innefattar ekologi, feminism, antirasism och andra progressiva fronter. Men ekosocialismen talar för en avgörande förändring av de socialistiska teorierna, och har därmed en stor politisk betydelse. För det första återspeglar det en ny förståelse av kapitalismen som ett system som inte bara grundar sig på utsugning, utan också på *ödeläggelse* – en massiv ödeläggelse av villkoren för liv på planeten. För det andra utvidgar ekosocialismen betydelsen av den socialistiska omvandlingen utöver att förändra ägandeförhållandena, till en *civiliserande* omvandling av produktionsapparaten, konsumtionsmönstren och hela livsstilen. För det tredje betonar det nya begreppet den kritiska syn det har på 1900-talets experiment i socialismens namn.

I bästa fall var de strömningar (socialdemokratien och den sovjetiska sortens kommunism) som dominerade 1900-talets socialism ouppmärksamma på människans inverkan på miljön, och i värsta fall rakt ut avvisande. Regeringar antog och anpassade västkapitalismens produktionsapparat i ett planlöst försök att "utvecklas", samtidigt som de till stor del var omedvetna om de djupgående negativa kostnaderna i form av miljöförstöring.

Sovjetunionen är ett perfekt exempel. De första åren efter Oktoberrevolutionen utvecklades en ekologisk strömning, och ett antal åtgärder för att skydda miljön genomfördes faktiskt. Men i och med den stalinistiska byråkratiseringen i slutet av 1920-talet, genomdrevs en miljömässigt tanklös produktionsinriktning inom industrin och jordbruket med hjälp av totalitära metoder, samtidigt som ekologer marginaliserades eller eliminerades. Olyckan i Tjernoby 1986 utgör en dramatisk symbol för de katastrofala långsiktiga konsekvenserna.

Att ändra vem som äger egendomen utan att ändra hur den sköts är en återvändsgränd. Socialismen måste göra en demokratisk förvaltning och omorganisering av produktionssystemet central under omvandlingen, tillsammans med ett fast åtagande om ett ekologisk ledarskap. Inte bara socialism eller ekologi, utan ekosocialism.

Ekosocialism och en stor omvandling

Den långsiktiga kampen för en grön socialism kräver kamp för konkreta och brådskande reformer på kort sikt. Utan att ha några illusioner om framtidsmöjligheterna av en "ren kapitalism", måste rörelsen för djupgående förändringar försöka minska riskerna för människorna och planeten, och samtidigt köpa tid för att bygga ett stöd för en mer grundläggande förändring. I synnerhet är striden för att tvinga makthavarna att drastiskt minska utsläppen av växthusgaser fortfarande en avgörande front, tillsammans med lokala ansträngningar att byta till jordbruksekologiska metoder, gemensam solenergi och lokal skötsel av resurserna.

Sådana konkreta, omedelbar strider är viktiga i sig själva, eftersom delsegrar är avgörande för att bekämpa miljöförstöringen och motverka förtvivlan om framtiden. På längre sikt kan dessa kampanjer hjälpa till att höja den ekologiska och socialistiska medvetenheten och främja en aktivism underifrån. Både medvetenhet och självorganisering är avgörande förutsättningar och grundvalar för att radikalt förändra världssystemet. Att utvidga tusentals lokala och delvisa ansträngningar till en övergripande systematisk global rörelse bereder vägen för en stor omvandling: ett nytt samhälle och en ny livsstil.

Denna vision tillför den populära tanken om en ”rörelse av rörelser” som uppstod ur den globala rättviserörelsen och World Social Forum, och som under många år har gynnat enandet mellan sociala och miljörörelser i gemensam kamp. Ekosocialismen är bara en strömning i denna större ström, utan några anspråk på att vara ”viktigare” eller ”mer revolutionär” än de andra. Ett sådant tävlingsinriktat påstående gynnar bara på ett kontraproduktivt sätt polarisering när det är enhet som krävs.

Istället har ekosocialismen som mål att bidra till en gemensam grundsyn som omfattas av de olika rörelserna för en stor omvandling. Ekosocialismen ser sig som en del av en internationell rörelse: eftersom ekologiska, ekonomiska och sociala kriser inte känner några gränser, måste kampen mot de systemkrafter som driver fram dessa kriser också bli global. Många betydelsefulla skärningspunkter uppstår mellan ekosocialismen och andra rörelser, inklusive försöken att knyta samman ekofeminism och ekosocialism som sammanstrålande och kompletterande rörelser.¹² Klimaträttviserörelsen förenar antirasism och ekosocialism i kampen mot ödeläggelsen av livsvillkoren i samhällen som diskrimineras. I urfolksrörelserna är en del ledare ekosocialister, medan många ekosocialister i sin tur ser urfolkens levnadssätt, som grundas i gemensam solidaritet och respekt för Moder natur, som en inspiration för det ekosocialistiska perspektivet. På samma sätt finner ekosocialismen en röst i bonde-, fackliga, nedväxt- och andra rörelser. Den samlade rörelsen av rörelser strävar efter systemförändringar, och är övertygad om att en annan värld är möjlig bortom kommersialisering, miljöförstöring, utsugning och förtryck. De befästa härskande eliternas makt är obestridlig, och den radikala oppositionens styrkor är fortfarande svaga. Men de växer och utgör vårt hopp för att stoppa den kapitalistiska ”tillväxtens” katastrofala inriktning. Ekosocialism ger ett viktigt perspektiv för att främja förståelsen för och strategin hos denna rörelse för en stor omvandling.

Walter Benjamin definierade inte revolutioner som historiens lokomotiv, som Marx gjorde, utan som att mänskligheten drar i nödbromsen innan tåget rasar ner i avgrunden. Vi har aldrig tidigare behövt sträcka oss efter nödbromsen mer än nu, och slå in på nya spår till en annan destination. Den ekosocialistiska tanken och praktiken kan hjälpa till att vägleda dessa världshistoriska projekt.

12 Se Ariel Sallehs *Ecofeminism as Politics*, New York: Zed Books, 1997, eller det senaste numret av *Capitalism, Nature and Socialism* (vol 29, nr 1: 2018) om ”Ecofeminism against Capitalism”, med artiklar av Terisa Turner, Ana Isla, och andra.